

יוחאי מקבילי

תפנית בזיכרון תשעה באב

היו זמנים שבהם גם תלמידי חכמים עצומים נלחמו.

בקום הציונות הוקמה לתחייה יהודה המכבי, בר כוכבא ומצדה. האם הכישלון גורר שהמרד היה שגוי? הרמב"ם סבור שלא. כישלון לא מעיד על ערך המעשה – הרי אין בתוכם ערך של מעשה רק לפי התוצאה הצבאית. בר כוכבא הוא השראה, למרות כישלונו. וכישלון מרד בר כוכבא לא היה מובן מאליו.

יש מקרים שבהם אנוחנו בזכים על אסון, אבל אין לנו חרטה על המעשה, על האומץ, על הגבורה ההרואית. לעולם לא מובטח לנו שניסיון יצלח. האם היה מובטח לנו שהניסיון של מנצח "עם כלביא" יצלח? ואם חלילה לא היה מצליח, זה היה כישלון? לא! עצם התעוזה היא הרבה

הגדול. מוטל עלינו להרהר: אם בן-גוריון לא היה מצליח, האם היינו אומרים שהוא מטרד? בסופו של דבר, הצלחנו! למרות אמברגו נשק כבד, ולמרות איומי מלחמה שהתממשו. מעשה ההכרזה של בן-גוריון נחשב, ובצדק, אחת מהפעולות הגדולות בתולדות עמנו. ידין ראה בלקיחת סיכונים אלו את מורשת בר כוכבא.

הנוכח לנו שמנצח "עם כלביא" יצלח?
ואם בן-גוריון לא היה מצליח עם הכרזת
העצמאות? ידין ראה בלקיחת הסיכונים את
מורשת בר כוכבא

הרמב"ם למדו שלא מתאבלים על העבר – מתאבלים על ההווה שהוא כמו העבר. בתשעה באב מתאבלים על האסון והחורבן שעדיין קיימים במדינה, מפני שעד היום ישראל נמצאת במאבק קיומי. אבל אסור שהצום יביא רק להתכנסות ולהתרחקות מכישלונות מדכאים, אלא גם להשראה מהעוצמות ההרואיות. יש צורך בשניהם. כפי שמזכירים את יום השואה ולצידו את גבורת מרד גטו ורשה. כך גם בימינו אנו: אבל על טבח 7 באוקטובר, לצד השראה מהתגובות ההרואיות.

אם נוכח את שני צידי האירוע, אבל והשראה, תבוא תחייה לתשעה באב, ובמקום צער בלבד – תבוא גאולה להשראה.

תשעה באב הוא יום אבל לאומי שלא מדרב להרבה ישראלים. הסיבה העמוקה לכך היא שציון היום נעשה באופן גלוי ומדכא השראה. על סכחת יום תשעה באב ותלישותו מהציבור כתב בזמנו ברל כצלנטון, כששמע שבתנועת "מנות העולים" קבעו יציאה למחנה קיץ בליל תשעה באב: "כלום היינו עוד מוסוגלים כיום הזה לתנועת תקומה, לולא היה עם ישראל שומר בלבו בקשיות עורף קרושה את זכר החורבן? לולא היה מייחד בזיכרונו ובהרגשתו ובהליכות חייו את יום החורבן מכל ימים?".

בטבח שמחת תורה, הטבח הקשה ביותר ביהודים מאז השואה – ובארץ ישראל זה כ-1,000 שנה – הרגשנו מתי שמשמעותו של פוגרום. המטרה היתה חיטול ישראל, והעם התאחד כדי להילחם, אבל כמעט היה אפשר לחוש מהו חורבן מדינה. זה מה שקרה בתשעה

באב כמה פעמים: חורבן הבית. לא מדובר רק בחורבן בית המקדש, אלא גם בחורבן ישראל הראשונה בידי בבל ויציאה לגלות, חורבן מדינת ישראל השנייה וריכוז "המרד הגדול" (שנת 70 לספירה), וכישלון מרד בר כוכבא. מאות שנים לאחר כישלון מרד בר כוכבא, אנו מוצאים בתלמוד הבבלי מחיקה מוחלטת

שלו: שמו של בר כוכבא צונזר, והוא תואר ככופר. גם יהודה המכבי ואחיו הועלמו, ויוחנן הורקנוס, שהיה מנצח גדול, תואר רק בתפקידו הכהונה. גיבורי "המרד הגדול" הועלמו גם הם, וכל אזכור שלהם גונה. כל הסיפור ההיסטורי עבר התאמה למסר הגלגלי: אל לנו לשאוב השראה מהמרד, אל לנו למרוד בגויים, יש להתרכז באחדות פנימית. זהו המסר עד ימינו.

אבל מי שקוראים את ההיסטוריה בכתבי יוסף בן מתתיהו מתרשמים שהמרד היה בלתי נמנע. מצדה, המסמלת את סוף המרד הגדול, הפכה לסמל של הרואיות במאבק לחירות עד המוות, כמו מרד גטו ורשה. כך גם המרד ההרואי של בר כוכבא. בתלמוד הבבלי מסופר ש-24 אלף תלמידי ירושלים של רבי עקיבא, החכם הגדול מהמחנה, מתו "מפני שלא נהגו כבוד כזה". האמת היא שהרבי היה המנהיג הרוחני, ותלמידיו היו הייללים.

הרב ד"ר יוחאי מקבילי הוא עורך ראשי ומבאר את ספרי הרמב"ם, ויוזם "מפעל משנה תורה" להגשת הספר "תשעה באב ואסונות לאומיים" ימי זיכרון לחורבן לטבח ולשואה, ומבואר לצמיחה מהם, ובתיבה משותפת עם הרב אבידן סדרס, מסדרת ספרי "שירה חדשה" סביב מעגל השנה, יצא לאור בימים אלו